

Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 7 NOVEMBER 1962 - No. 2362

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN AMSTERDAM

roepen sollicitanten op
voor vervulling van de functie van

ECONOOM

bij de afdeling Gemeentebedrijven ter Gemeentesecretarie, wiens taak voornamelijk zal bestaan uit het verlenen van assistentie — op adviserend niveau — bij de behandeling van vraagstukken, welke zich voordoen bij het beheer van openbare nutsbedrijven, alsmede uit het selecteren en bestuderen van literatuur betreffende deze bedrijven.

Gegadigden moeten bij voorkeur het doctoraal examen in de economische wetenschappen, richting bedrijfseconomie, met goed gevolg hebben afgelegd, doch ook zij die in het bezit zijn van de hoedanigheid van meester in de rechten, en tevens bedrijfseconomische belangstelling hebben, kunnen voor de vervulling van deze vakature in aanmerking komen.

Ook zij die hun universitaire studie vrijwel hebben voltooid kunnen solliciteren.

Leeftijd tussen $\pm$ 27 en 40 jaar.

Gegadigden moeten bereid zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Aanstelling zal geschieden in de rang van hoofdcommies; salarisingrenzen tussen f. 8.673,— en f. 12.552,— (exclusief huurcompensatie).

Het salaris zal worden vastgesteld naar leeftijd en ervaring.

Volledige sollicitaties binnen 14 dagen onder no. D 5786 in te zenden bij de Directeur der Gem. Personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92, Amsterdam-C.

R. MEES & ZONEN

Bankiers en assurantiemakelaars
ROTTERDAM

Alle assurantiën

Beleggingen

en

vermogensbeheer

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoogweg 118, Rotterdam-6.*
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: *Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.*

Bankiers: *R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 347, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoogweg 118, Rotterdam-6.*
Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,— overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).*

*Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.*

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.*

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken: „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H.W. Lambers;
J. Tinbergen. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Le métier des Rois

De belangrijkste staalfabrikant ter wereld, United States Steel Corporation, bijgestaan door twee ervaren Franse studiebureaus, Sema en Sofrésid, stelde op initiatief van het gemeentebestuur van Rotterdam een rapport samen over de mogelijkheden tot het vestigen van een hoogoven-, staal- en walsbedrijf op Rozenburg. In dit rapport wordt de vestigingsplaats aantrekkelijk genoemd. De economische vooruitzichten blijken dusdanig te zijn, dat United States Steel Corporation zelf belangstelling aan de dag heeft gelegd. Hoogovens IJmuiden, die nu verklaren zich van de realisering afzijdig te houden, wensen evenwel niet geacht te worden daarvoor geen belangstelling te hebben, wanneer een andere staalfabrikant zich op Rozenburg zou willen vestigen.

Door dit initiatief heeft het gemeentebestuur van Rotterdam een eind gemaakt aan elke twijfel over de vraag of het denkbeeld van de vestiging van een hoogoven-, staal- en walsbedrijf op Rozenburg de aandacht waard is. Dit stemt tot voldoening. Genoemd bestuur getuigt van visie wanneer het verklaart: „Wij achten het niet verantwoord een vestigingsplaats, waarvan de gunstige ligging algemeen wordt erkend en welke plaats biedt voor een modern uitgerust staalbedrijf, dat in de toekomst een bijzonder sterke positie zou kunnen innemen, te vroeg een andere bestemming te geven”.

Men zou teleurgesteld kunnen zijn over het feit, dat de Nederlandse ondernemingszin ontoereikend is gebleken om thans een nationale verwezenlijking van het denkbeeld van de vestiging van een dergelijk staalbedrijf op Rozenburg ter hand te nemen. Wie de geschiedenis kent, constateert evenwel slechts een doortrekken van de ontwikkelingslijn uit het verleden . . . en blijft vertrouwen op de toekomst!

Koning Willem I, de traditie getrouw, dat het maken van staal behoort tot „le métier des Rois”, plaatste dit handwerk op industriële basis; de weerklank in Nederland bleef evenwel gering. Het was de Fransman Boutmy, die er in 1883 op wees, dat „grâce à sa position géographique, la Hollande puisse faire de la production de l'acier une branche de l'industrie nationale”. Het duurde tot 1897 vóór aan deze uitspraak aandacht werd gegeven. De „Vereeniging tot bevordering van de fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland” benoemde toen een commissie met de opdracht een rapport samen te stellen „nopens de wenschelijkheid en levensvatbaarheid eener staalgietery hier te lande”. Het wekt nu geen verbazing in de conclusie van dat rapport te lezen: „dat voor het oogenblik onthouding het wachtwoord moet zijn”. Krieger, een Duitse deskundige door genoemde commissie om advies gevraagd, kon evenwel niet nalaten erop te wijzen, dat in Nederland gunstige voorwaarden aanwezig zijn voor het stichten van een hoogoven-, staal- en walsbedrijf.

De Belg Wilmar, geholpen door enige plaatselijke ondernemers, ging in 1899 over tot de bouw van een dergelijk bedrijf in Terneuzen: de „Société Anonyme des Forges et Acières Néerlandaises”. Enige, bij de ertsmijnen gevestigde ondernemingen achtten de opkomst van de staalindustrie aan zee blijkbaar nog niet opportuun; zij kochten de fabriek en legden haar, stil. In Nederland knoopte men daar de gevolgtrekking aan vast, dat het stichten van een nationale grondstoffebasis overbodig en gevaarlijk is.

Wenckebach, gerepatriëerd uit het toenmalige Nederlands-Indië, nam in 1917 het initiatief tot de oprichting der N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabri-

ken. De oorlogsmentaliteit en de stuwkracht van de Regering steunden hem. Ondanks onzekerheden betreffende vestigingsplaats, aard en omvang van produktie en rentabiliteit, brachten de Regering en vele ondernemende industriëlen en bankiers het kapitaal bijeen. Op de voorwaarde, dat het bedrijf gevestigd zou worden in IJmuiden, sloot de gemeente Amsterdam zich in 1918 bij de oprichters aan, nl. met een aanzienlijke financiële deelname en vele faciliteiten t.b.v. terrein en woningbouw.

Na de eerste wereldoorlog kreeg de oorspronkelijke mentaliteit weer de overhand. Nadat bleek dat prijsstijgingen het kapitaal ontoereikend hadden gemaakt, was het onmogelijk de aanvullende middelen te verkrijgen ter realisering van het beoogde doel. Een moeizame ontwikkelingsgang van het, technisch onvoltooide, bedrijf was het gevolg. Toen wij in 1945 in een studie over de Nederlandse staalindustrie tot de conclusie kwamen, dat voor deze, tot dan toe weinig florerende, industrie een goede toekomst was weggelegd, ontmoette zulks kritiek en werd ons tegengeworpen, dat van een uitbreiding van deze industrie moest worden afgezien. In 1950 bleek het tot stand komen van de Breedband, een essentieel complement op de Hoogovens, slechts mogelijk met Regerings- en Marshallgeld.

In 1956 verklaarde de leiding van de Hoogovens, ten behoeve van het streekplan, dat zij in 1980 een produktie-omvang meende te kunnen bereiken van 2 mln. ton staal per jaar. Was óók zij destijds, onder invloed wellicht van de moeilijke jeugd, van de groeikansen van het eigen bedrijf nog niet voldoende overtuigd? Was het de van Rozenburg uitgaande stuwings, die sindsdien de uitbreiding in IJmuiden verhaastte, zodat de geplande omvang bijna 20 jaar eerder werd bereikt? Wij mogen het niet veronderstellen!

De houding der in de Staalstudie-Stichting verenigde ondernemers is bekend. Óók hier, spoorden de Duitse adviseurs tot verwezenlijking van het Rozenburgproject aan. De veelbesproken zgn. Commissie Van Berkum imiteerde haar voorganger uit 1897 en sprak in 1961 de in sommige vaderlandse oren wijs klinkende woorden: „Laten wij wachten met een besluit en de ontwikkeling der dingen aanzien”.

Op dit signaal slaan evenwel de Belgen onder de kreet „Sidémar-Staal aan Zee!” met een indrukwekkend „rassemblement Européen”, geleid door Koning Willem's schepping de „Société Générale”, de hand aan het gevest.

Onze oproep om over meningsverschillen heen, samen te werken en een nationale oplossing te zoeken voor het Rozenburgproject, vindt geen weerklank. Deze keer laat de regering verstek gaan, Fransen en Amerikanen tenslotte wijzen de Nederlanders op de unieke mogelijkheden van eigen land, maar óók die stemmen dreigen te verklinken.

Na voorgaande constatering dringen zich vele vragen op. Vragen die beantwoording eisen in het belang van de industriële toekomst en welvaart van dit volkrijke kleine land aan zee. Is het gebrek aan fantasie en visie; is het overmatige bedachtzaamheid of het verlangen naar zekerheid van een nog agrarisch denkend volk? Is het wellicht een tekort aan industriële ervaring op het gebied der zware industrie of vormt slechts het ontbreken van een Nederlandse „Société Générale” de remmende factor? Of zal, ondanks overblijfselen van burgerlijke bescheidenheid en gebrek aan vertrouwen in eigen industrieel kunnen, Nederland uiteindelijk toch alle mogelijkheden benutten van het gunstig gelegen territorium; óók die op het gebied van „le métier des Rois”?

Amsterdam.

J. F. DE MEYER.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Le métier des Rois, door Dr. J. F. de Meyer	1075	Fiscale faciliteiten voor de bezitsvorming, door	
De S.-E.R. wijst ons de weg naar inflatie, door		Drs. C. P. d'Haans	1082
Prof. Dr. J. Wemelsfelder	1076	Brazilië, land van de toekomst?, door Drs. M.	
Volkshuisvesting en na-oorlogs huurbeleid, door		den Admirant	1084
Drs. A. W. Hermse	1077	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman . .	1087

De S.-E.R. wijst ons de weg naar inflatie

Enkele kanttekeningen bij het loonadvies van de S.-E.R.

Het valt wat moeilijk om enig commentaar te geven op het S.-E.R.-advies inzake de mogelijkheden van loonsverhoging in 1963. Enerzijds is het verheugend dat dit advies een onderdeel vormt van een reeks duidelijke adviezen die in een betrekkelijk korte periode aan de regering kon worden overgelegd. Deze reeks adviezen vormt een feitelijke logenstraffing van de mening die men nogal eens in bedrijfskringen hoort dat de S.-E.R. — gegeven zijn heterogene samenstelling — tot niets nuttigs in staat zou zijn. Anderzijds moet men echter bij de beoordeling van het onderhavige loonadvies in aanmerking nemen dat dit toporgaan van het bedrijfsleven terzake van juist dit speciale advies in een moeilijke — ja bijna delicate — positie verkeerde.

Het heeft kort geleden bij de regering een rapport ingediend waarin het stelt dat de verantwoordelijkheid voor de loonvorming in belangrijke mate naar het bedrijfsleven moet worden overgeheveld. Het zou een vreemde indruk hebben gemaakt wanneer enkele maanden later hetzelfde orgaan over een concrete vraag van concrete loonpolitieke maatregelen zo'n hooglopende ruzie naar 'buiten zou hebben gedemonstreerd, dat geen eensluitend en duidelijk advies aan de regering zou kunnen worden uitgebracht. De vraag is echter, of juist dit advies ons nu zoveel vertrouwen geeft in de wens van het georganiseerde bedrijfsleven om zelf het loonpolitieke roer in handen te nemen. Het lijkt mij dat dit advies voor de regering veeleer een teken aan de wand moet zijn omdat het demonstreert hoe gevaarlijk het is om aan deze wens te voldoen.

Wat is namelijk de situatie? Wij verkeren momenteel in een fase waarin de conjunctuur duidelijk tekenen van kentering vertoont. De stijging van de produktie neemt af. Het verwachte investeringsniveau ligt laag. Er is volgens de ramingen van het Centraal Planbureau nauwelijks ruimte voor loonsverhoging, vooral wanneer men ervan uitgaat dat een groot deel van de beschikbare ruimte gebruikt moet worden voor geplande sociale voorzieningen, incidentele loonsverhogingen e.d. Voor verhoging van de loonsom resteert slechts een bedrag van 0,7 pCt. van de totale loonsom. Men moet daarbij bedenken dat dit soort schattingen zo onzeker is dat de werkelijke cijfers al naar gelang ze tegen- of meevallen zowel vrij ver beneden dit streefcijfer kunnen komen te liggen als daarboven. Een wijs en doordacht beleid zou zich nu — juist omdat er nauwelijks geen ruimte is — op de meest pessimistische interpretatie van deze gegevens moeten baseren om voor de hand liggende redenen. Wanneer men het door een onafhankelijke instantie gegeven „streef”cijfer naar boven gaat „op”schatten en de werkelijke cijfers vallen

later veel lager uit dan zijn de moeilijkheden niet te overzien. In het gunstigste geval heeft men weer wat inflatie gecreëerd. In het ongunstigste geval zal een recessie worden geaccelereerd wanneer de lonen op een te hoog peil liggen. Interpreteert men daarentegen de huidige situatie te pessimistisch dan kan dit nooit schadelijke gevolgen hebben. Men kan er nooit een buil aan vallen. Achteraf immers kan men iedereen alsnog laten profiteren van de economische meevallers door extra grote loonsverhogingen uit te keren. Dit is geen high-brow theoretische economie maar de gewone wijsheid van ieder goed huisvader of iedere solide zakenman of hij nu in comestibles doet dan wel leider is van een groot concern.

De S.-E.R. heeft zich kennelijk niet door de wijsheid van dit goed huisvaderlijk beleid laten leiden. Het blijkt uit de redenering. Men redeneert aldus: niet alle werknemers komen in 1963 voor loonsverhoging in aanmerking, doch ongeveer 60 pCt. Wanneer 0,7 pCt. van de totale loonsom aan deze groep wordt uitgekeerd geeft dit een mogelijkheid tot loonsverhoging van 1,2 pCt. De vakbeweging kan echter met dit bedrag niet „werken”. Het moet dus hoger zijn. Doe er wat bij — bijv. 1,5 pCt. — dan wordt de totale gemiddelde loonsverhoging 2,7 pCt. (Men mag — gegeven het hierboven besprokene — medelijden hebben met de Minister die in 1963 de portefeuille van Economische Zaken te beheren zal krijgen, wanneer hij dit cadeautje in zijn tas met prijsproblemen zou aantreffen). Men krijgt eigenlijk uit het geheel de indruk dat de vakbeweging kennelijk haar leden niet kan of niet wil vragen om even in de wachtkamer plaats te nemen. Enkele demonstratieve successen op korte termijn bij de herziening van c.a.o.'s wegen klaarblijkelijk zo zwaar dat het risico van ongunstige consequenties op langere termijn op de koop toe wordt genomen. (Het is trouwens al eerder gebleken dat het georganiseerde bedrijfsleven zich o.m. aan het inflatie-argument niet zo heel veel gelegen laat liggen).

Al met al gaat het erop lijken dat zij die, op grond van het argument dat het bedrijfsleven niet de innerlijke discipline heeft die daarvoor nodig is, waarschuwen tegen de overdracht van bevoegdheden op loonpolitiek gebied van de administratie van de overheid naar de administratie van het bedrijfsleven, reeds nu hun opvattingen bevestigd zien. In dit opzicht is dit advies voor de regering dubbel nuttig. De wantrouwige Nederlander creëerde niet voor niets het spreekwoord: „Een gewaarschuwd man telt voor twee”.

Leende.

J. WEMELSFELDER.

Schrijver doet in onderstaand artikel een poging om het oorzakelijk verband tussen de impasse waarin de volkshuisvesting verkeert en het feitelijk gevoerde huurbeleid aan te tonen. Naar zijn mening dient het accent te worden gelegd op de inschakeling van de vooroorlogse woningvoorraad bij de bestrijding van de nog bestaande huisvestingsmoeilijkheden. Nu het acute verkrottingsgevaar voor een belangrijk deel is ontstaan als gevolg van de te sterk achtergebleven huurprijzen van de vooroorlogse woningen is in de eerste plaats een verdere huuraanpassing in deze sector noodzakelijk, aldus schrijver. In dit verband ziet hij een drietal vragen nader onder het oog, t.w. 1. is de aanwezige woningvoorraad, in het algemeen gesproken, van voldoende omvang om een redelijke huisvesting van de bevolking mogelijk te maken; 2. wat mag en kan in de gegeven omstandigheden als een redelijke huisvesting worden beschouwd en 3. op welke wijze kan de mobiliteit van woningbehoevend Nederland worden geactiveerd waardoor de opschuiving — en daarmee een meer doelmatige verdeling van de woonegelegenheden — wordt bevorderd.

Volkshuisvesting en na-oorlogs huurbeleid

in het bijzonder met betrekking
tot de vooroorlogse woningen

De verontrustende ontwikkeling van de bouwkosten sinds medio 1961, de teruggang in het aantal nieuw op te leveren woningen en het — 17 jaren na het einde van de laatste oorlog — nog steeds optredende verschijnsel van huisvestingsmoeilijkheden, in het bijzonder met betrekking tot de financieel zwakkere en zwakste groepen in onze samenleving, noopt ons ertoe een poging te wagen om het oorzakelijk verband tussen de impasse waarin de volkshuisvesting kennelijk verkeert en het feitelijk gevoerde huurbeleid aan te tonen.

Terugblik.

Een retrospectieve beschouwing over het woning- en huurbeleid vanaf 1945 vertoont o.i. een duidelijk breekpunt in 1949, het jaar waarin tot een wel zeer ingrijpende devaluatie van ons ruilmiddel werd overgegaan. Vóór genoemd jaar menen wij het beleid te mogen karakteriseren als in beginsel geënt op de toestanden en ervaringen uit de periode na de eerste wereldoorlog. Kwajik kon in 1945 naar onze mening worden voorzien in welke sterke mate de periode na 1945 tot op heden, zowel monetair, conjunctureel als sociaal-economisch zou afwijken van de periode 1919-1927. Terugziende op het verleden blijkt het enige punt van overeenkomst te zijn een woningtekort aan het einde van elke oorlogsperiode. Hierbij worde dan nog opgemerkt, dat het tekort in 1945 ten gevolge van plaats gehad hebbende oorlogshandelingen ook op Nederlandse bodem, aanzienlijk groter was — absoluut en relatief — dan einde 1918.

De opheffing van de Financieringsregelingen Woningbouw 1947 en 1948 en de vervanging van deze regelingen door de Premiereregeling Woningbouw 1950, bedoelend de woningbouw in de particuliere sector te bevorderen, markeren dit breekpunt. Vanaf september 1949 werd het duidelijk dat doorwerking van de toegepaste devaluatie van ruim 30 pCt. geleidelijk en onvermijdelijk zou leiden tot een stijging van het binnenlandse prijs- en kostenpeil

en eerder tot een verhoging van bouwkosten dan tot verlaging daarvan aanleiding zou geven.

Evenzeer als ten aanzien van het woningbeleid mag ook met betrekking tot het gevolgde huurbeleid gedurende de eerste jaren na 1945 in beginsel niet de kwalificatie „irrationeel” redelijkerwijze worden gebezigd. Men mocht immers, naar analogie van de ontwikkeling uit de jaren twintig, stellig niet bij voorbaat een geleidelijke daling van kosten en prijzen — derhalve ook een daling van de bouwkosten — uitsluiten.

Evenwel werd terzake van het huurbeleid ook in die eerste jaren na 1945 de parallel met 1919 en volgende jaren niet consequent gevolgd. Terwijl reeds in 1916 de wetgever de mogelijkheid van verhoging van de huren openstelde mits de verhuurder de noodzakelijkheid daarvan aantoonde aan de hand van de gestegen onderhoudskosten, moest het tot 1 januari 1951 duren voor en aler officieel een algemene en uiterst bescheiden huurverhoging van 15 pCt. werd toegestaan. Zulks niettegenstaande de veel moeilijker materialenpositie gedurende de laatste oorlogs- en de eerste na-oorlogse jaren en de sterk gestegen materiaalprijzen en lonen.

Sedert 1 januari 1951 kwamen nog de navolgende onvoorwaardelijke en voorwaardelijke wettelijke regelingen inzake toe te passen huurverhogingen tot stand:

1 januari 1954: een algemene huurverhoging, gedifferentieerd naar de vijf gemeenteklassen naar de noodwet ouderdomsvoorziening, van resp. 17, 20, 23, 26 en 29 pCt.;

1 september 1955: een algemene huurverhoging van 5 pCt., gepaard gaande met een verlaging van de grondbelasting met 120 opcenten. Bij deze huurverhoging werd voor het eerst het klaagrecht van de huurder geïntroduceerd; een individueel en op eigen initiatief gebaseerd klaagrecht met betrekking tot verwaarlozing van het onderhoud voor zover aan de verhuurder te wijten. Het toe te passen criterium luidde: „het kennelijk niet voldoen aan de eisen, die aan de woning in verband met instandhouding en bewoonbaarheid redelijkerwijze kunnen worden gesteld”;

1 augustus 1957: een algemene huurverhoging van 25 pCt. met onveranderd individueel klaagrecht en beoordelingscriterium en beoordelingsinstantie. Tegelijkertijd werd tot de instelling van het Grootboek voor woningverbetering overgegaan, waarop door de exploitanten van vóór 27 december 1940 tot stand gekomen verhuurde woningen de helft van de geëffectueerde huurverhoging, overeenkomend met 10 pCt. van de verhoogde huurprijs, moest worden gestort;

1 april 1960: een algemene huurverhoging van 20 pCt. gepaard gaande met een zgn. „voorsortering”. Deze voorsortering hield in, dat de huurverhoging niet kon worden geëffectueerd ten aanzien van woningen beneden en tot de huurgrenzen van 9, 8, 7, 6 en 5 gulden per week voor en aler, op aanvraag van de verhuurders, een verklaring van de huuradviescommissie was verkregen, inhoudend, dat de woningen niet onderhevig waren aan tekortkomingen in het onderhoud en gebreken ex artt. 3a en 12a van de Huurwet. Voor de woningen met huurprijzen boven de genoemde grenzen kon de verhoging worden geëffectueerd met handhaving van het individuele klaagrecht van de huurder, maar eveneens uitgebreid met het criterium „gebreken”. Verder werd bij deze wijziging van de Huurwet tot opheffing van het eerdergenoemde Grootboek besloten en tot uitbetaling van de daarop gestorte bedragen annex rente overgegaan, terwijl de in 1955 getroffen maatregel — verlaging van de grondbelasting met 120 opcenten — werd ingetrokken.

Voor zover alle huurverhogingen ook konden worden geëffectueerd — hetgeen voor een niet onbelangrijk aantal woningen ten gevolge van de voormelde wettelijke voorschriften niet het geval is — bedraagt de huurindex per 31 augustus 1962 als algemeen landelijk gemiddelde 223. Onderscheiden naar de vijf gemeenteklassen resp. 212, 217, 223, 227 en 234 (1940 = 100).

Plaatsen wij het landelijk gemiddelde huurindexcijfer tegen de achtergrond van de indices van bouwkosten en uur/contract-lonen, dan vertoont zich globaal het neverstaande cijfermatige beeld:

TABEL 1.

	I bouwkosten	II uur/contract- lonen	III huren	Vershil kolommen II en III
1938/1939 ..	100	100	100	—
Ult. 1949 ..	348	207	100	107
„ 1953 ..	400	275	115	160
„ 1961 ..	585	379-400	223	156-177

Uit deze cijfers springt duidelijk naar voren dat eigenlijk eerst vanaf 1 januari 1954, op welk tijdstip het algemeen landelijk indexcijfer van de vooroorlogse woninghuren op 141 kwam, van een zekere parallelle ontwikkeling van loon- en huurindices sprake is. Tevens, dat op de in de periode 1940 t/m 1953 ontstane grote achterstand vrijwel niets is ingelopen.

Het is evident dat deze achterstand het zwaarst drukt en moet drukken op de categorieën van oudere vooroorlogse woningen, waarvan een zeker niet onbelangrijk deel tenminste de huurverhoging van 1 april 1960 aan zich heeft zien voorbijgaan. De onderhouds(instandhoudings)kosten van bedoelde woningen immers nemen met de leeftijd progressief toe, terwijl de onderwerpelijke achterstand nolens volens voortvloeiende uit economische onmacht als rechtstreeks gevolg van het gevoerde huurbeleid.

Hoewel namelijk in dit verband niet onvermeld mag blijven dat van overheidswege in de vorm van subsidie-regelingen — schilderwerk in de wintermaanden gedurende enkele winterperiodes en een nog steeds van kracht zijnde premieregeling voor verbetering en splitsing van woningen — in de kosten van onderhoud en van modernisering werd resp. wordt tegemoetgekomen, kon daarvan slechts gebruik worden gemaakt door die exploitanten, die over de daartoe eveneens benodigde eigen financiële middelen beschikten. Een tijdiger aanpassing van de huren aan de zo sterk gewijzigde omstandigheden in de jaren veertig, waarop van de zijde van de belanghebbenden bij herhaling en met klem van redenen is aangedrongen, zou in tal van gevallen zelffinanciering in de hand hebben gewerkt resp. de genoemde premieregeling meer tot haar recht hebben

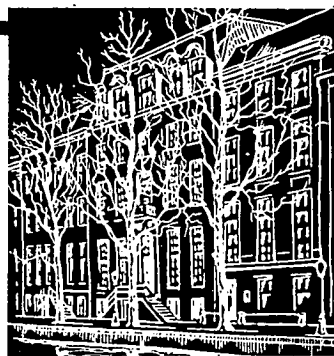
(I. M.)

Een zakenman vraagt...

Ik heb op het ogenblik een belangrijk bedrag voor belegging op lange termijn beschikbaar. Acht U belegging in effecten verantwoord en zo ja wilt U mij dan een voorstel doen?

Een vertrouwde raadsman antwoordt...

Onze beleggingsdeskundigen zullen U gaarne van advies dienen. Kennis-van-zaken en inzicht-in-omstandigheden zijn de pijlers waarop U bouwt wanneer U Uw bank-, effecten- en assurantiezaken laat behartigen door...

de Bary

Handel - Maatschappij H. Albert de Bary & Co. n.v. Deviezenbank
Herengracht 450 - Amsterdam-C. - Tel. 22 11 55 - Telex 1029

doen komen en daardoor het proces van sluipend voortijdig verval hebben kunnen stuiten.

De sinds 1 april 1960 gestelde eisen in het bijzonder betreffende de inrichting van woningen gaan volledig voorbij aan de bepalingen van de plaatselijke bouw- en woonverordeningen en leggen, getoetst aan deze bepalingen, in tal van gevallen ten onrechte op deze woningen het odium van onvolwaardige huisvesting. Bovendien gaan zij voorbij aan de beperkte financiële mogelijkheden van de exploitanten. Alle woningen waaraan de huurverhoging per 1 april 1960 is voorbijgegaan staan maximaal op een gemiddeld huurindexcijfer van 185,65. Hieronder bevinden zich echter nog tal van woningen met een huurindex van 148,52 (september 1955). Op al deze woningen drukt evenzeer, en relatief zwaarder, de sindsdien opgetreden algemene kostenstijging in de sectoren onderhoudskosten en overheidslasten, waaronder de wederinvoering van de 120 openen op de grondbelasting per 1 april 1960.

Afgezien nog van de omstandigheid dat deze voorschriften de aansprakelijkheid voor ongewenst geachte toestanden in beginsel en o.i. ten onrechte uitsluitend op de exploitanten dier woningen legt, worden de moeilijkheden, om de aan die woningen klevende euvelen weg te nemen, door de wegs meltende netto-exploitatie-uitkomsten voortdurend in omvang groter. Effectuering van de achtereenvolgende wettelijke huurverhogingen is immers eerst dan mogelijk, of van blijvend karakter, wanneer de geconstateerde euvelen volledig zijn verholpen. De bepaling vervat in art. III van het ontwerp van de op 1 september 1962 in werking getreden gewijzigde Huurwet, waarbij de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid de bevoegdheid verkrijgt de huurprijzen van de sterk in huur achtergebleven woningen nader vast te stellen indien deze kennelijk zeer aanzienlijk afwijken van die van vergelijkbare woningen, onderkent de precaire situatie weliswaar, doch vermag o.i. geen uitkomst te bieden.

Huidige situatie.

Het verkrottingsgevaar heeft echter inmiddels een reëel en urgent karakter gekregen en wordt als zodanig ook in de Tweede Kamer der Staten-Generaal onderkend. De woordvoerder-volkshuisvestingsspecialist van de op één na grootste fractie in de Tweede Kamer sprak hierover zijn grote bezorgdheid uit in de bewoordingen: „Het proces van verkrotting voltrekt zich met een sneltreinvaart”. Met deze verklaring, welke aan duidelijkheid niets te wensen overlaat, voor ogen rijst de vraag, of het onder de huidige omstandigheden verantwoord moet worden geacht, de verwachte ontwikkeling als onvermijdelijk te aanvaarden met geen andere mogelijkheid om tot een oplossing van het woningvraagstuk te geraken dan het tot maximale hoogte blijven opvoeren van het volume van de gesubsidieerde nieuwbouw welke voor de financieel minder en minst draagkrachtigen geen soelaas biedt. De huisvestingsmoeilijkheden spelen zich voor het heden immers in het bijzonder af onder deze groepen voor wie de gesubsidieerde nieuwbouw in het algemeen qua huurprijzen, trots de subsidiëring, te hoog is.

Naar ons oordeel dient het accent gelegd te worden op de inschakeling van de vooroorlogse woningvoorraad bij de bestrijding van de nog bestaande huisvestingsmoeilijkheden. Deze vooroorlogse woningvoorraad omvat nog altijd ca. 2 mln. woningen of ca. 2/3 van de gehele woningvoorraad in Nederland, terwijl voor de bewoners dier woningen het aandeel van het inkomen dat aan huishuur

wordt besteed, in vergelijking met het vooroorlogse, zeer aanzienlijk is verminderd. Nu het acute verkrottingsgevaar voor een belangrijk deel is ontstaan als gevolg van de te sterk achtergebleven huurprijzen van de vooroorlogse woningen, zal o.i. in de eerste plaats een verdere huur-aanpassing in deze sector noodzakelijk zijn.

Hierbij rijzen aanstonds een drietal vragen, t.w.:

1. is de aanwezige woningvoorraad, generaal gezien, van voldoende omvang om een redelijke huisvesting van de bevolking mogelijk te maken;
2. wat mag en kan in de gegeven omstandigheden als een redelijke huisvesting worden beschouwd;
3. op welke wijze kan de mobiliteit van woninghuurders in Nederland worden geactiveerd waardoor de opschuiving, en daarmee een meer doelmatige verdeling van de woongelegenheden, wordt bevorderd.

Omvang woningvoorraad.

Het onder 1 genoemde punt stelt het veelomstreden vraagstuk van het woningtekort aan de orde. Tot onze spijt beschikken wij nog niet over de gegevens van de laatstelijk in 1960 gehouden Volks- en woningtelling, zodat met andere statistische gegevens zal moeten worden gewerkt. De meest recente ontleenden wij aan het Statistisch Zakboek 1961. Als uitgangspunt voor de hieronder volgende berekeningen meenden wij te mogen uitgaan van het jaar 1930, het jaar waarin de zgn. vrije woningmarkt reeds enkele jaren een feit was en de zgn. crisisjaren nog geen rol speelden.

Blijkens de in 1930 gehouden volkstelling omvatte de woningvoorraad toen 1.821.000 woningen, welk cijfer later werd teruggebracht tot 1.791.000. De leegstand in 1930 bedroeg volgens Dr. W. J. van de Woestijne 2,68 pCt.¹⁾ Het aantal feitelijk bewoonde woningen bedroeg diensvolgens 1.791.000 - 48.000 of 1.743.000 woningen. In datzelfde jaar bedroeg het aantal gezinnen bestaande uit 2 of meer personen, met een gemiddelde gezinsgrootte van 4,38, 1.739.000, omvattend 7.609.000 personen. De totale bevolking beliep 7.936.000 personen, zodat de zgn. alleenstaanden, uitmakend 327.000, feitelijk beschikten over 4.000 woningen.

Per ultimo 1960 omvatte de woningvoorraad 2.891.800 woningen, bij een uit de aard der zaak te verwaarlozen aantal leegstaande woningen. Het aantal gezinshuishoudingen van 2 of meer personen, bij een gemiddelde gezinsgrootte van 3,847, bedroeg 2.818.000 en omvatte 10.841.000 personen. De totale bevolkingsgrootte was op datzelfde tijdstip 11.556.000, zodat het aantal alleenstaanden 715.000 bedroeg. Hiervoor bleken echter 73.800 woningen beschikbaar.

De ontwikkelingsgang in de periode ultimo 1930 tot ultimo 1960 blijkt uit tabel 2.

TABEL 2.

	Ultimo 1930	Ultimo 1960	Toename
	aantallen		pCt.
Bevolking	7.936.000	11.556.000	45,61
„Verdunde” gezinnen	1.739.000	2.818.000	62,—
Bewoonde woningen	1.743.000	2.891.800	65,9
Alleenstaanden	327.000	715.000	118,65

¹⁾ Zie: „De problemen van de woningnood”, verslag van de congresvergadering, gehouden op 20 oktober 1956 onder auspiciën van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers, in samenwerking met de Nederlandse Consumentenbond, in „E.-S.B.” van 24 oktober 1956, blz. 930 rechter kolom.

Uit deze cijfers kan o.m. het navolgende worden geconcludeerd:

1. het aantal woningen blijkt sterker toegenomen te zijn dan het aantal „verdunde” gezinnen;

2. het aantal gezinnen is, in verhouding tot de toename van de bevolking, niet onaanzienlijk gestegen;

3. het aantal alleenstaanden is méér dan verdubbeld, maar het aantal beschikbare woningen is, vergeleken met 1930, aanzienlijk groter. Naar rato van de feitelijke situatie in 1930 zouden er voor deze groep slechts 8.746 woningen beschikbaar behoeven te zijn.

Naar onze mening kan hieruit voorts worden geconcludeerd, dat in de huidige woningvoorraad, naar rato van de toestand in 1930, een woningreserve schuilt van ca. 65.000, t.w.:

aantal woningen ultimo 1960	2.891.800
waarvan huisvesting gezinnen van 2 of meer personen	2.818.000
huisvesting alleenstaanden	8.746
	<hr/>
	2.826.746
woningreserve	65.054

Deze reserve is echter onzichtbaar en moet worden verklaard uit de onderbezetting van de aanwezige woningvoorraad. Een onderbezetting, welke enerzijds het gevolg is van onvoldoend aangepaste huren van de vooroorlogse woningen en anderzijds van de te hoge huurprijzen van de nieuwe bouw, waardoor bij de toewijzing van deze woningen soepeler wordt opgetreden. Een redelijke huisvesting van de gehele Nederlandse bevolking moest dan ook o.i. reeds in 1961, generaal gezien, mogelijk zijn geweest.

Redelijke huisvesting.

Het begrip „redelijke” huisvesting is op tweeërlei wijze te interpreteren. De wat wij zouden willen aanduiden als objectieve interpretatie vinden we neergelegd in de artt. 1, 18, 23, 24 en bijzonderlijk 25 van de Woningwet. Het eerste lid van art. 25 benadert dit begrip in negatieve zin en wel in de bewoordingen: „Indien een woning ongeschikt is ter bewoning en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbare staat kan worden gebracht, wordt zij bij besluit van de gemeenteraad, de inspecteur gehoord, onbewoonbaar verklaard”. „De onbewoonbaarverklaring is” — aldus de toelichting op het eerste lid van art. 21 van de Woningwet — „een ultimum remedium”.

Een veel verder strekkende interpretatie houdt de subjectivering in, waarbij uitgegaan wordt van de opvatting welke men koestert met betrekking tot de eisen waaraan een woning qua ligging, constructie en woongerief eigenlijk behoort te voldoen. De alsdan gevonden norm wordt vervolgens gehanteerd om de bestaande woningvoorraad daarnaar kwalitatief in te delen. Naar gelang deze normen hoger worden gesteld, zal een groter deel van de woningvoorraad als kwalitatief van minder gehalte worden aangeduid. Bij een vrije woningmarkt met een woningreserve die daadwerkelijk aanwezig is, zit er aan deze subjectivering een goede kant in die zin, dat het de wens naar een mooiere en beter uitgeruste woning kan stimuleren, voor zover daartegenover ook de bereidheid bestaat voor een dergelijke woning de daarvoor vereiste financiële tegenprestatie te leveren. Voor zover de wil daartoe niet aanwezig is, komen dergelijke woningen, wegens de afwezigheid van een adequate huurprijs, niet — of niet meer — tot stand.

In een periode als de huidige, waarin de waardering van de woondiensten niet meer een aangelegenheid is van de individuele vragers, maar — behoudens in de zgn. vrije

sector — onderwerp is van prijsbeheersing en, op bepaalde deelmarkten bovendien van feitelijke schaarste sprake is, dreigen ernstige gevaren voor de volkshuisvesting in de toekomst.

De overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking, gehuisvest in vooroorlogse woningen, heeft — dit werd reeds opgemerkt — zich eraan gewend een sterk verminderd deel van het inkomen aan huishuur te besteden, waardoor het bestedingspatroon ten nadele van de volkshuisvesting is gewijzigd. Dr. Van de Woestijne zeide hierover ²⁾ — en dit geldt o.i. eveneens voor het heden — : „Onder deze omstandigheden kan de eis van een goede woning niet worden gesteld en wordt het woningpeil ernstig bedreigd”. Een soortgelijk geluid liet Mr. J. in 't Veld als congresleider horen, o.m. stellende: „Dit is wel duidelijk geworden, dat er een wijziging dient te komen in de mentaliteit van producenten en consumenten. De laatstgenoemden dienen te beseffen, dat een te lage huur de waarde van de woning in gevaar brengt en daarmee het woningpeil. De woning moet integendeel als cultuurobject weer in eer worden hersteld”.

Naar onze mening zijn de sinds 1 april 1960 getroffen en reeds genoemde maatregelen daaraan het tegendeel van bevorderlijk. Wij willen geenszins ontkennen dat, gezien de leeftijdsopbouw van de huidige woningvoorraad en ten gevolge van de omstandigheden in en na de oorlog, van welke oorsprong dan ook, deze voorraad allerlei categorieën van woningen bevat, waaronder ongetwijfeld ook een aantal, dat onder de minder wenselijke en ongewenste woningen kan worden begrepen. Maar dan is, gegeven de huidige toestand, het voor ons niet twijfelachtig dat aan een ongewenste, maar nog niet onbewoonbaarverklarde woning, dan wel een minder gewenste woning de voorkeur zal worden gegeven boven geen woning.

Een soortgelijke opvatting mochten wij vernemen uit het referaat van Prof. Dr. J. H. Tuntler, die o.m. in de meergenoemde bijeenkomst als zijn oordeel te kennen gaf: „Een zelfstandige, zij het gebrekkige, woning verdient de voorkeur boven de samenwoning” ³⁾.

Opschuiving op de woningmarkt.

Op grond van het voorafgaande zijn wij van oordeel, dat de woningvoorraad ultimo 1960 — generaal gezien — van voldoende omvang is om een redelijke huisvesting, w.o. te verstaan een zelfstandige woning voor elk gezin, te bewerkstelligen. Hiertoe is een opschuiving van de bevolking noodzakelijk en mogelijk, mits daarvoor de vooroorlogse woningvoorraad wordt ingeschakeld. Voor zover ons bekend heeft het lid van de Eerste Kamer, de heer Geuze, op de wenselijkheid van bedoelde inschakeling voor het eerst in het parlement gewezen. De senator citeerde in dit verband o.m. de voorzitter van de vakafdeling bouwondernemers van de Nederlandse Christelijke aannemers- en bouwvakpatroonsbond, de heer Gaastra, t.w.: „Naar de mening van de heer Gaastra „zijn de mogelijkheden die de opschuiving in zich bergt, door deze overheden tot op heden in het algemeen te weinig onderzocht””. De heer Gaastra doelde hierbij op de gemeentelijke overheden; wij echter zouden hiervoor de rijksoverheid als de eerstaangewezene in aanmerking willen laten komen.

²⁾ Zie „E.-S.B.” van 24 oktober 1956, blz. 930 rechterkolom.

³⁾ Zie „E.-S.B.” van 24 oktober 1956, blz. 929 linkerkolom.

Omdat de opschuiving, wil deze werkelijk effect sorteren, zich voornamelijk in de sector van de huurwoningen zal moeten afspelen, met name in die van de verhuurde gewone woningen, lijkt het ons nuttig zowel de omvang als een indeling naar leeftijdsgroepen, zomede de rechtsvorm waaronder de exploitatie daarvan plaatsvindt, een en ander ontleend aan de telling van 30 juni 1956, te vermelden:

Beleg modern - beleg in

**INTER
UNIE**

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

TABEL 3.

Gebouwd	woningwetwoningen	particuliere woningen	
vóór 1915	10.740	727.720	
1915 t/m 1940	143.010	331.880	
1941 „ 1945	5.280	13.920	
1946 „ 30 juni 1956	264.270	116.730	
	423.300		1.190.250

Deze opstelling naar bouwjaar of -periode doet duidelijk zien, dat in de particuliere sector overwegend de oudere verhuurde gewone woningen voorkomen. Het lijkt dan ook niet twijfelachtig, dat de meeste van de met onbewoonbaar verklaarde woningen gelijkgestelde woningen, waarvan de huurprijzen zijn teruggebracht tot die van mei 1940, zich hieronder zullen bevinden. Voorts, dat het bepaalde bij de artt. 3a en 12a van de Huurwet daarop in grote meerderheid van toepassing was en zal zijn. Dit betekent, dat de verkrotting „in sneltreinvaart” zich voornamelijk zal moeten afspelen in deze particuliere sector. De instandhouding van deze woningen, met uitsluiting van de zoëven genoemde categorieën, is echter een sociaal belang van de eerste orde gedurende de overgangperiode naar de vrije markt. De instandhoudingskosten zijn relatief hoger dan voor woningen, gebouwd in latere perioden en kunnen uit de huidige huurprijzen in veel gevallen niet rechtstreeks of indirect worden gefinancierd. Financieel-economisch beschouwd moet de instandhouding o.i. ook worden toegejuicht omdat voortijdig verval blijft nopen tot de bouw van nieuwe, aanzienlijk duurder, woningen voor categorieën van woningzoekenden waarvoor de te vorderen huurprijzen te hoog zijn. Wel kunnen deze in het algemeen geacht worden de huurverhogingen voor de vooroorlogse woningen te kunnen betalen, zonder dat zulks tot ontwrichting van het gezinsbudget hoeft te leiden.

Voor woningwet- en particuliere woningen geldt voorts gelijkelijk de noodzakelijkheid om een deel van de woningen, gebouwd in de periode 1915 t/m 1930, te moderniseren. De woningen gebouwd in de crisisjaren, voorafgaande aan de laatste oorlog, zullen over het algemeen in wooncomfort en situering zodanig kunnen worden gewaardeerd, dat er zonder meer een te groot huurverschil is ontstaan tussen de geldende-gesubsidieerde huren van de laatstelijk gereedgekomen woningen en de feitelijke huurprijzen van deze „vóór-veertig”-woningen.

In de Tweede Kamer werd door de hierboven aangegeuide parlementaire woordvoerder o.m. nog opgemerkt, dat het Nederlandse volk wel een hogere huur wilde betalen, mits het daarvoor ook een betere woning mocht verwachten. Naar ons oordeel kan de waarborg daarvoor liggen in een huurbeleid, dat de huurverhogingen van het

verleden voor alle woningen van kracht verklaart, met repressief toezicht op de besteding van deze verhogingen ten behoeve van de instandhouding der woningen via het individuele klaagrecht van de huurders. Voorts door een eventuele volgende huurverhoging uitsluitend van kracht te verklaren voor vooroorlogse woningen.

Over het geheel genomen is o.i. daarbij het verstrekken van huurcompensatie niet noodzakelijk; omdat de veelomstreden maximale huurquote hierbij buiten het geding blijft. Individuele moeilijke gevallen zouden via individuele subsidies kunnen worden opgevangen.

Behalve door de huurmaatregelen met betrekking tot de vóór de oorlog totstandgekomen woningen, zoals hierboven bepleit, kan de mobiliteit van het huurderscorps en daarmee de opschuiving verder worden gestimuleerd, door voor de ná 1945 gebouwde woningen, waarvan de geldende huurprijzen zijn bepaald op basis van de jaren waarin zij totstandkwamen, deze huurprijzen op te trekken in de richting van het per 1 september 1962 geldend huurpeil van de laatstelijk totstandgekomen woningen. Een huurpeil derhalve, vast te stellen op basis van de kwaliteit der woondiensten en te bewerkstelligen door vermindering van de nog bestaande subsidies. Een ombuiging dus van het stelsel van subsidiëring van woningen naar dat van gezinnen, waardoor ook aan het desideratum van de heer Kraaijvanger wordt voldaan. Deze immers bepleitte in de zitting van de Eerste Kamer van 24 juli 1962 een huisvestingsbeleid, zódanig, dat voor gelijke woningen ook gelijke huren worden gevraagd en voor de toepassing waarvan aan bepaalde groepen van het Nederlandse volk een woontoeslag ware toe te kennen. Deze suggestie kunnen wij in beginsel gaarne ondersteunen, omdat daardoor inderdaad een herverdeling van de bestaande woningvoorraad wordt gerealiseerd, welke mogelijkheden biedt voor die groepen, die thans nog in grote moeilijkheden verkeren en bij voortzetting van het tot nu toe gevoerde beleid generlei uitzicht op verbetering hebben.

Daarnaast zou ook ten aanzien van de zgn. vrije sector een anders gericht bouwbeleid dienen te worden gevoerd. Voor deze sector zouden de teugels dienen te worden gevierd in die zin, dat aan al degenen, die in staat en bereid zijn de kostprijs van de ongesubsidieerde nieuwbouw te betalen, de gelegenheid wordt gegeven om zelf en voor eigen verantwoordelijkheid in hun woonbehoeften te voorzien. De te verwachten uitloop van deze vrije sector zal alsdan tot gevolg hebben, dat het aantal te subsidiëren woningen (ongeacht de exploitatievorm) dienovereenkomstig terugloopt en evenredig daarmee de subsidie-lasten voor de overheid.

Rotterdam.

Drs. A. W. HERMSE.

Blijf bij — Lees „E.-S.B.”!

Fiscale faciliteiten

voor de bezitsvorming

Op 1 januari 1962 is van kracht geworden de wet van 26 oktober 1961, houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor werknemers. De praktische mogelijkheden en problemen hiervan beogen wij in een aantal artikelen uiteen te zetten. In dit artikel wordt na een kort overzicht van de wording van de wet vooral aandacht besteed aan de lastenbesparingen voor werkgevers en werknemers, benevens aan aspecten van deelname en deblokkering.

Wording van de wettelijke regeling.

Het oorspronkelijke wetsontwerp 4273, zitting 1955/1956, bevatte slechts voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen. Hierin vermeldt art. III o.a.: aanspraken en uitkeringen ingevolge aanspraken, welke berusten op een door onze Minister van Financiën aangewezen bouwspaarregeling, voor zover die aanspraken niet meer belopen dan f. 390 per geheel kalenderjaar.

De Memorie van Antwoord met een nota van wijziging is op 8 september 1960 aan de Tweede Kamer aangeboden. De naam is toen veranderd in „Voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor werknemers”. Deze wijziging hield in, dat de voorzieningen niet alleen zouden gelden voor de werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen doch ook voor de premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor zover deze ten doel hadden bij de werknemers duurzaam bezit te vormen.

Het voorstel is door de Tweede Kamer zonder hoofdelijke stemming aanvaard, nadat op 20 en 21 juni 1961 de openbare behandeling had plaatsgevonden. Evenzo gebeurde dit op 24 oktober 1961 door de Eerste Kamer. Op 29 december 1961 is in het Staatsblad nr. 459 de wet en in nr. 460 het besluit afgekondigd.

Doel en besparingen.

Deze wet nu, die ten doel heeft de bezitsvorming onder de grote massa der werknemers in Nederland te stimuleren, houdt in, dat voor winstuitkeringen en premiespaarbedragen f. 390 per jaar vrij van belasting en sociale lasten zal zijn, indien deze worden aangewend voor de in de wet aangegeven bezitsvormen.

Dat dit kan leiden tot aanzienlijke besparingen, zowel voor de werknemer als voor de werkgever, daaraan zal

niemand twijfelen. Om een indruk te geven van de belastingderving die voor de overheid van deze voorziening het gevolg zal zijn, hebben wij hieronder een in de Memorie van Antwoord opgenomen overzicht vermeld.

In het antwoord op vraag 5 van het verslag van het mondeling overleg, tevens eindverslag van de Tweede Kamer, wordt dit bedrag geschat op f. 7,5 à f. 10 mln. Het is als volgt samengesteld:

a. derving van loon- en inkomstenbelasting (f. 2 mln.) wegens vrijstelling voor spaarpremies die thans reeds krachtens bestaande regelingen worden uitgekeerd;

b. derving van vennootschaps- en inkomstenbelasting wegens daling van de belastbare winst van ondernemingen die in verband met de vrijstelling (meer) premies in het kader van bestaande of nieuwe regelingen zullen uitkeren;

c. derving van inkomstenbelasting als gevolg van lagere winstuitkeringen aan aandeelhouders enz. op grond van het onder b genoemd.

De belastingderving, bedoeld onder b en c, wordt op f. 5 à f. 7,5 mln. geschat. Het totale belastingverlies zal derhalve rond f. 7,5 à f. 10 mln. bedragen.

Deelname.

Wie kunnen nu van deze nieuwe fiscale faciliteiten profiteren? Dit zijn alle werknemers, die bij een bedrijf werken waar een winstdelingsregeling of premiespaarregeling is ingevoerd. Voor de werkgevers zal dit een stimulans moeten betekenen een dergelijke regeling voor hun personeel in te voeren. In de huidige tijd van personeelsschaarste kan zo'n regeling als een concurrentiemiddel worden gehanteerd. Bovendien heeft de werkgever het voordeel, dat hij, indien de werknemer aan deze regeling deelneemt, over het premie-spaarbedrag of de winstuitkering (tot f. 390 per jaar) geen sociale lasten behoeft te voldoen. Men ziet dan ook de laatste tijd diverse bedrijven dergelijke regelingen voor hun werknemers tot stand brengen. Ook de overheid is hierin niet achtergebleven: voor de rijks- en gemeente-ambtenaren is een premiespaarregeling ingevoerd ¹⁾.

De werknemers zijn, indien zij aan deze regeling wensen deel te nemen, verplicht dit voor vijf jaar te doen. Zij stellen bij deelname vast voor welk bedrag of percentage

¹⁾ Voor een uitvoeriger uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar ons artikel „Overheidsregelingen voor bezitsvorming” in „E.-S.B.” van 7 juni 1961, blz. 581.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

zij voor de komende vijf jaar willen deelnemen. Het is dus niet zo, dat men ieder jaar opnieuw kan beslissen voor welk bedrag men kan of wil deelnemen. De enige mogelijke variatie bestaat hierin, dat men bij de inschrijving op een winstdelingspaarregeling opgeeft voor een bepaald percentage van de winstuitkering voor de komende vijf jaar deel te nemen. Varieert dan de winstuitkering per jaar, dan kan ook de deelname variëren. Het percentage is echter voor deze vijf jaar vast.

Problemen.

Betreffende de deelname zouden wij nog enige veel voorkomende vragen willen behandelen.

1. Indien zowel de man als de vrouw werkt en beiden aan deze regeling wensen deel te nemen, is dan tweemaal f. 390 per jaar vrijgesteld van belasting en sociale lasten? Dit is niet het geval, want art. 26b van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 (Verordeningenblad 105) is als volgt gewijzigd:

„g) uitkeringen en aanspraken op uitkeringen ingevolge een spaarregeling, voor zover die uitkeringen, over ieder kalenderjaar waarin de belastingplichtige overeenkomstig die regeling heeft gespaard, niet meer bedragen dan f. 390”.

Hier wordt dus gesproken van belastingplichtige en aanzien er bij de inkomstenbelasting slechts één belastingplichtige is, namelijk de man, kan ten hoogste een bedrag van f. 390 per jaar in aanmerking komen voor belastingaftrek.

2. Hoe gaat het als iemand, bijv. na 1 of 2 jaar deelname, in militaire dienst moet? Als een werknemer in militaire dienst moet, zal hij over die periode geen winstuitkering van zijn werkgever ontvangen en kan hij dus ook niet verder aan de winstdelingspaarregeling deelnemen. De periode, welke in militaire dienst wordt doorgebracht, geldt echter wel voor de tijd die benodigd is om deblokking van de gespaarde bedragen te verkrijgen.

3. Gesteld was, dat men vijf jaar moest deelnemen. De volgende vraag is nu: als er in één of meer tussenliggende jaren geen winstuitkering plaats kan vinden, hoe moet het dan? Indien men geen winstuitkering van zijn werkgever ontvangt, mag men niet deelnemen. Men kan dus niet zelf dat bedrag storten, want alleen winstuitkeringen en premiespaarbedragen komen voor deze regeling in aanmerking. Voor deblokking van reeds gespaarde bedragen geldt hetzelfde als wat voor de militaire dienst gezegd is, namelijk dat deze periode gewoon doorloopt.

4. De laatste vraag luidt: als men aan een winstdelingspaarregeling deelneemt en men verandert binnen de gestelde termijn van vijf jaar van werkgever en het nieuwe bedrijf kent geen winstdelingsregeling, wat moet men dan doen? In dat geval blijft het geblokkeerde bedrag de nog resterende blokkeringstermijn uitstaan en kan men verder niet meer deelnemen.

Problemen van deblokking.

Wanneer kan men over de geblokkeerde bedragen vrij beschikken? Voor het beantwoorden van deze vraag maken wij weer een onderscheid tussen de winstdelingspaarregeling en de premiespaarregeling. Bij een winstdelingspaarregeling zal het geblokkeerde tegoed na vier jaar geheel vrij zijn. Bij de premiespaarregeling kent men spaarbedragen waarop de werkgever een premiepercentage verstrekt van 50, 100 of 200. Hierbij moeten de volgende termijnen in acht worden genomen alvorens men hierover vrij kan beschikken:

bij een premie van 50 pCt.: na 4 jaar;

bij een premie van 100 pCt.: na 7 jaar;

bij een premie van 200 pCt.: na 10 jaar.

Tussentijdse opname van de geblokkeerde tegoeden is alleen mogelijk:

1. bij overlijden van de deelnemer;

2. bij emigratie van de deelnemer;

3. indien het tegoed wordt aangewend voor:

a. de verwerving van onroerende zaken;

b. betalingen ter verwerving van lidmaatschappen van van coöperatieve verenigingen waarvan de leden enkel op grond van hun lidmaatschap het recht van uitsluitend gebruik hebben van een aan de coöperatieve vereniging in eigendom toebehorend gebouw, dan wel van een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw;

c. aflossingen op hypothecaire leningen rustende op en aangaan ter financiering van onroerende zaken, daaronder begrepen aflossingen door een lid van een coöperatieve vereniging als is bedoeld onder b), op een hypothecaire lening voor welke het onder b) bedoelde gebouw dan wel een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw is verbonden;

d. uitgaven ter zake van verbeteringen van een gebouw, waaronder worden verstaan alle technische voorzieningen aangebracht door de eigenaar van dat gebouw dan wel door het lid van een coöperatieve vereniging als is bedoeld onder b), waardoor het woongerief, indien het een woning, of de gebruikswaarde, indien het een bedrijfsruimte betreft, geacht kan worden te zijn gestegen, met inbegrip van in rechtstreeks verband met de verbetering uitgevoerde andere werkzaamheden, indien de gezamenlijke kosten van deze verbetering ten minste een bedrag van f. 500 belopen;

e. voldoening van premies welke verschuldigd zijn ingevolge een overeenkomst van levensverzekering. Deze overeenkomst moet:

I. zijn aangaan met een verzekeringsinstelling, die in het bezit is van een verklaring van de Verzekeringskamer, als is bedoeld in art. 18 van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf, of met de Sociale Verzekeringsbank;

II. voldoen aan art. 1 van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf;

III. door de werknemer zijn gesloten, hetzij op het eigen leven, hetzij op dat van zijn echtgenote of van de kinderen waarvoor hij voor de heffing van de loonbelasting kinderastrek genoot op 1 januari van het jaar waarin de premie is voldaan.

f. belegging in effecten;

I. de aankoop en de verkoop moet geschieden door bemiddeling van een in de regeling aangewezen instelling;

II. de bewaring moet geschieden door die instelling dan wel — na afgifte door die instelling aan de werkgever — door de werkgever;

g. uitgaven in verband met het huwelijk van de deelnemer. Het bedrag moet binnen drie maanden na het sluiten van het huwelijk van de geblokkeerde rekening worden opgenomen.

Andere mogelijkheden om over de geblokkeerde tegoeden te beschikken zijn er niet. Het is dus pertinent onjuist, zoals wel beweerd wordt, dat men te allen tijde over het tegoed kan beschikken als men dan maar alsnog de verschuldigde belasting en sociale lasten voldoet. Wie eenmaal „ja” heeft gezegd — het is net als bij een huwelijk — zit eraan vast, alhoewel hier slechts voor vijf jaar.

Ondanks grote natuurlijke rijkdommen en een snelle groei van de industrie sinds de tweede wereldoorlog behoort Brazilië, met een gemiddeld jaarinkomen van slechts \$ 250 per hoofd der bevolking, tot de economisch onderontwikkelde gebieden. Deze achterstand moet worden geweten aan verschillende onevenwichtigheden in de Braziliaanse economie. In enkele staten heeft een belangrijke industriële expansie plaats gevonden doch, elders in dit uitgestrekte land, met name in het noordoosten; is de economische ontwikkeling zeer onvoldoende geweest. Een ongunstige factor is ook de permanente monetaire instabiliteit, die een nadelige invloed heeft uitgeoefend op de investeringen en de betalingsbalans. Of de groei-belemmerende factoren al of niet blijven bestaan zal goeddeels afhangen van het door de regering gevoerde economische beleid. Tijdens het korte bewind van president Quadros leken de vooruitzichten gunstig. Sinds september 1961 is de politieke situatie echter niet geschikt geweest voor een oplossing van de fundamentele economische en sociale problemen. Het investeringsklimaat is onzeker, mede als gevolg van de onwelwillende houding van de Kamer van Afgevaardigden ten aanzien van het buitenlandse kapitaal. In de komende maanden zal moeten blijken of dit nationalistische standpunt en het verzet tegen hervormingsmaatregelen kunnen worden overwonnen.

Brazilië, land van de toekomst?

Het politieke en economische klimaat in Brazilië is sedert het onverwachte aftreden van president Quadros in augustus 1961 aanzienlijk verslechterd. De vervanging van het presidentiële regime door een parlementair stelsel, waartoe destijds nogal overijld werd besloten, heeft in de praktijk geleid tot ernstige conflicten. In feite zijn de politieke spanningen van de laatste tijd terug te voeren tot een strijd om de macht tussen president Goulart en de volksvertegenwoordiging.

Ook het economische nieuws van de afgelopen maanden is verre van bemoedigend. De geldontwaarding, al sinds jaren één van de neteligste problemen, is in een versneld tempo voortgegaan. De voortdurende stijging van de kosten van levensonderhoud en het nijpende gebrek aan bepaalde voedingsmiddelen hebben in diverse steden sociale spanningen veroorzaakt, die tot uiting zijn gekomen instakingen en in het plunderen van winkels. De export is gedaald, de buitenlandse investeringen zijn tot een laag peil gezonken, de deviezenpositie is benard.

Toch zijn er ook in deze tijd nog steeds velen, niet in de laatste plaats in Brazilië zelf, die dit gebied met zijn grote natuurlijke rijkdommen en zijn snel groeiende bevolking (thans ca. 73 mln.) beschouwen als het land van de toekomst. Meer sceptisch gestemde beoordelaars zullen echter geneigd zijn op te merken, dat Brazilië wel altijd het land van de toekomst zal blijven.

Poverty in the midst of plenty.

De economische mogelijkheden, welke dit uitgestrekte land (8½ mln. km², bijna de helft van het Zuidamerikaanse subcontinent) te bieden heeft, mogen niet worden onderschat. Het klimaat, hoewel niet optimaal, is toch geenszins ongunstig te noemen. Het bebouwde areaal, dat thans iets meer dan 2 pCt. van het totale grondgebied beslaat, zou naar schatting kunnen worden vertwintigvoudigd. De teelt van een reeks van gewassen is mogelijk.

In de bodem komen grote minerale reserves voor. Nog maar één derde van het land is zorgvuldig geologisch onderzocht, doch alleen al in dit gebied bevinden zich voorraden, waarvan de exploitatie eeuwen zou vergen. De ijzerertsreserves van de staat Minas Gerais worden

geraamd op meer dan 50 mrd. ton. Verder bevat de bodem naar schatting ruim 100 mln. ton mangaanerfs, tenminste een even grote hoeveelheid aardolie en ca. 1.700 mln. ton steenkool (welke echter in het algemeen niet van goede kwaliteit is).

Er is een overvloed aan waterkracht, die volgens conservatieve ramingen een hydro-elektrisch potentieel van 37 mln. kW vertegenwoordigt; thans belooft de totale capaciteit van de waterkrachtcentrales 7 mln. kW. Dat het land ook op industrieel gebied tot veel in staat is, is vooral tijdens en na de tweede wereldoorlog duidelijk gebleken. De produktie-index nam in de periode 1938-1959 tot het vijfvoudige toe. Een zeer lange reeks van industriële artikelen wordt thans al in Brazilië vervaardigd, waaronder niet alleen allerlei produkten van de consumptiegoederenindustrie, doch ook ijzer en staal, motorvoertuigen, machines en apparaten, elektrisch materieel en chemicaliën.

Niettemin moet Brazilië nog altijd worden gerekend tot de zgn. ontwikkelingslanden. Bij een bruto nationaal produkt van ongeveer US \$ 18 mrd. is het gemiddelde jaarinkomen per hoofd niet hoger dan ca. \$ 250. Sinds 1947 heeft de reële toeneming van het bruto nationaal produkt ongeveer 5 pCt. per jaar bedragen, hetgeen gezien de snelle bevolkingsgroei (3 pCt.) onvoldoende moet worden geacht. Economisch is Brazilië nog in sterke mate afhankelijk van het buitenland. De lopende rekening van de betalingsbalans vertoont elk jaar een groot tekort en de buitenlandse schuld is zeer hoog.

Onevenwichtigheden.

Deze „poverty in the midst of plenty” is te wijten aan verschillende onevenwichtigheden in de Braziliaanse economie.

1. Allereerst kan worden gewezen op het feit, dat de industrie voornamelijk is geconcentreerd in de staten São Paulo, Guanabara (het voormalige federale district met Rio de Janeiro als hoofdstad) en Minas Gerais. Dit heeft geleid tot grote regionale welvaartsverschillen. De staten São Paulo en Guanabara met 23 pCt. van de totale bevolking, dragen met 47 pCt. tot het nationaal inkomen bij. In Guanabara bedraagt het inkomen per hoofd ongeveer

\$ 750, in de staat São Paulo ligt het rond 75 pCt. boven het landelijk gemiddelde. Daarentegen is de levensstandaard in N.O.-Brazilië, één van de meest achtergebleven gebieden van het westelijk halfrond, met een bevolking van ca. 25 mln., zeer laag; het jaarinkomen per hoofd varieert hier van \$ 70 tot \$ 120.

2. De Braziliaanse economie vertoont niet alleen een regionale doch ook een structurele onevenwichtigheid, die een gevolg is van de onvoldoende ontwikkeling van de landbouw en van de infrastructuur. Terwijl de industriële productie in het tijdvak 1949-1959 met 137 pCt. steeg, nam de agrarische voortbrenging met slechts 49 pCt. toe. Vooral tijdens het bewind van president Kubitschek (1956-1961) vond een geforceerde industrialisatie plaats, terwijl de landbouw een stiefmoederlijke behandeling ten deel viel. De structurele onevenwichtigheid openbaart zich in ernstige sociale problemen, die voortvloeien uit de onvoldoende en onregelmatige goederenvoorziening in de stedelijke centra.

3. Voorts bestaat er een sociale onevenwichtigheid, welke samenhangt met de ongelijke inkomensverdeling en de onrechtvaardige en oneconomische verdeling van de grond in de meer ontwikkelde gebieden van het land.

4. Als een zeer ongunstige factor moet ook de permanente monetaire instabiliteit worden genoemd. Veelzeggend is, dat het indexcijfer voor de kosten van levensonderhoud in de staat Guanabara ten opzichte van 1948 is vervijftienvoudig; er waren jaren, waarin de index met meer dan 50 pCt. opliep. Tijdens de periode-Kubitschek werd de inflatie door velen beschouwd als de motor, die het tempo van de economische ontwikkeling kon versnellen. Ook thans nog heerst in Brazilië de overtuiging, dat inflatie noodzakelijk en wenselijk is om een economisch achtergebleven land tot ontwikkeling te brengen. Intussen is men echter wel tot het inzicht gekomen, dat een geldontwaarding in de mate, waarin zij de laatste jaren plaatsvond, niet bevorderlijk is voor de economische groei. De chronische inflatie, die voor een belangrijk deel moet worden toegeschreven aan de hoge tekorten op de federale begroting, heeft namelijk een ongunstige invloed uitgeoefend op de investeringen en op de betalingsbalans en geleid tot een voortdurende depreciatie van de cruzeiro.

5. Tenslotte dient de onevenwichtigheid van de betalingsbalans te worden vermeld, die samenhangt met de smalle exportbasis. De uitvoer bestaat voor 90 pCt. uit producten van land- of bosbouw, voornamelijk koffie (in 1961 ruim 50 pCt.), katoen, suiker, cacao en pijnhout. Ten gevolge van een teruggang van de export (sinds 1954 zijn de koffieprijsen gehalveerd) is de invoercapaciteit verminderd. Anderzijds heeft het industrialisatieproces een grote importbehoefte aan kapitaalgoederen veroorzaakt. De ontstane kloof is door buitenlandse kredieten overbrugd.

Onvervulde verwachtingen.

Of de bovengenoemde groeibelemmerende factoren al of niet aanwezig blijven, zal voor een belangrijk deel afhangen van het door de regering gevoerde economische en sociale beleid. Reeds in de jaren zestig van de 19de eeuw schreef Sir Richard Burton, destijds Brits consul in Santos, dat Brazilië slechts een gezonde en stabiele regering behoeft om in staat te worden gesteld van zijn grote natuurlijke rijkdommen profijt te trekken.

Hooggespannen waren de verwachtingen van velen, toen in januari 1961 Janio Quadros aan het bewind kwam. Tijdens zijn gouverneurschap in de staat São Paulo had

Quadros zich doen kennen als een voorstander van een conservatief financieel beheer en als een tegenstander van corruptie en verstarde bureaucratie. De nieuwe regering kondigde maatregelen aan, gericht op een evenwichtiger economische groei met minder monetaire excessen. De activiteiten, die gedurende de kortstondige periode van het bewind-Quadros werden ontplooid (versoeringsmaatregelen, unificatie van de wisselkoers, wijziging in de koffiepolitiek), wekten vertrouwen in het buitenland.

Van regeringszijde werd het denkbeeld geopperd een globaal ontwikkelingsplan (plano perspectiva) voor een tijdvak van 20 jaar te ontwerpen met als voornaamste doelstellingen: een verhoging van het inkomen per hoofd tot \$ 600 in 1980, een belangrijke uitbreiding van de werkgelegenheid, een meer gelijkmatige verdeling van de welvaart en structurele veranderingen in de Braziliaanse economie, opdat een groter percentage van de beroepsbevolking emplooi zou vinden in de industriële en dienstverlenende sectoren (thans heeft nog ongeveer drie vijfde van de bevolking een bestaan in landbouw, veeteelt of bosbouw). Dit langlopende ontwikkelingsplan zou in vier stadia van elk 5 jaar moeten worden verwezenlijkt. Een programma van de meest urgente projecten, o.m. voor de ontwikkeling van N.O.-Brazilië, werd al in 1961 gepubliceerd.

Kritiek op het beleid van president Quadros leidde in augustus 1961 tot diens even onverwacht als onbegrijpelijk besluit, zijn ambt neer te leggen. Onder de leuze „ontwikkeling, stabiliteit, integratie¹⁾, sociale rechtvaardigheid” stelde Brazilië's eerste parlementaire regering onder leiding van premier Tancredo Neves in september 1961 een reeks van hervormingsmaatregelen voor, die in grote lijnen overeenkwamen met de door Quadros ontworpen plannen: herziening van het belastingstelsel, hervormingen in het bestuursapparaat, in de agrarische sector en in het bankwezen, alsook maatregelen tegen buitensporige winsten.

Met de congresverkiezingen van 7 oktober 1962 in het vooruitzicht was de volksvertegenwoordiging echter niet bereid besluiten te nemen, die impopulair zouden zijn bij een belangrijk deel van het kiezerscorps. Hierbij dient men te bedenken, dat alleen burgers vanaf 18 jaar die lezen en schrijven kunnen, kiesrecht genieten; in verband met het hoge percentage analfabeten (60 pCt.) zijn brede lagen van de bevolking, die met sociale en economische hervormingen het meest gebaat zouden zijn, niet stemgerechtigd.

Parlement contra regering.

Zowel de ministerraad als de gouverneurs van de staten deden een dringend appel op het congres, hervormingsmaatregelen goed te keuren, doch de volksvertegenwoordiging gaf hieraan geen gehoor. De regering-Brochado da Rocha, die in juli na een politieke crisis aan het bewind kwam, trad na 2 maanden af, toen het parlement weigerde aan haar een aantal speciale volmachten te verlenen (o.m. ter verwezenlijking van de noodzakelijke structurele hervormingen) en een datum vast te stellen voor een referendum over de regeringsvorm. Nadat de vakbonden een algemene staking hadden uitgeroepen, stemde het parlement erin toe, dat op 6 januari a.s. een referendum zou plaatsvinden.

Het congres heeft vanwege zijn gebrek aan doortastendheid de laatste maanden aan scherpe kritiek bloot gestaan. De linkse gouverneur van de staat Rio Grande do Sul, Brizola, verklaarde, dat het parlement in meerderheid be-

¹⁾ D.w.z. vermindering van de regionale welvaartsverschillen.

staat uit „grootgrondbezitters, bankiers, financiers, rijke kooplieden en industriëlen, vertegenwoordigers van de automobiellindustrie en van de oude politieke oligarchie”. Daarentegen gaf de rechtse gouverneur van de staat Guanabara, Lacerda, te kennen, dat bij een keus tussen een president, die niet regeren kan en een volksvertegenwoordiging, welke bij alle gebreken toch de wil van de kiezers belichaamt, aan de laatste de voorkeur dient te worden gegeven ²⁾.

Voortgaande inflatie.

Het politieke klimaat was de laatste tijd weinig geschikt voor een verbetering van de economische situatie. Van een vermindering van de inflatie is nog geen sprake. In de eerste 7 maanden van dit jaar stegen de groothandels-prijzen met 20 pCt., de kosten van levensonderhoud in de staat Guanabara met bijna 25 pCt. Aangenomen wordt, dat de prijzen gedurende de rest van het jaar in hetzelfde tempo zullen stijgen. De voornaamste oorzaak van deze inflatie is het deficit op de federale begroting. Over de eerste 6 maanden beliep het kastekort 64 mrd. cruzeiros, d.w.z. 37 pCt. van de totale inkomsten. Meer dan 90 pCt. van dit tekort kwam voor rekening van niet-productieve uitgaven (bijdragen aan spoorwegen, scheepvaartbedrijven, instellingen voor sociale verzekering, staten en gemeenten). Zelfs als de door de regering voorgenomen bezuinigingen tot stand komen zal het deficit over het gehele jaar toch nog 170 mrd. cruzeiros bedragen ³⁾.

De binnenlandse inflatoire ontwikkeling had een ongunstige invloed op de handelsbalans, omdat de wisselkoersen door de autoriteiten kunstmatig op een te laag peil werden gehouden. In de eerste 7 maanden van 1962 is het invoersurplus (\$ 176 mln.) dan ook verdubbeld vergeleken met hetzelfde tijdvak van het vorige jaar. De betalingspositie van het land is verder verslechterd door de sterk verminderde kapitaalimport. In de eerste helft van het jaar was deze \$ 100 mln. geringer dan in dezelfde periode in 1961.

Onzeker investeringsklimaat.

De teruggang is te wijten aan de onzekere politieke en economische situatie en aan de onwelwillende houding van de Braziliaanse Kamer van Afgevaardigden jegens het buitenlandse kapitaal. In november 1961 aanvaardde deze Kamer een wetsontwerp, volgens hetwelk al het in Brazilië belegde kapitaal zou moeten worden geregistreerd; de jaarlijkse overmaking van winsten zou worden beperkt tot 10 pCt. van het geregistreerde kapitaal. In verband met de scherpe kritiek op deze bepalingen besloot de Kamer het ontwerp te herzien. Een gemeenschappelijke commissie uit Kamer en Senaat stelde een mildere regeling voor, die o.a. inhield, dat de beperking van de winsttransfers alleen zou gelden t.a.v. buitenlands kapitaal, geïnvesteerd voor niet-productieve doeleinden. Dit voorstel werd door de Senaat aanvaard, doch in augustus jl. door de Kamer zodanig geamendeerd, dat een aantal omstreden bepalingen er weer in werd opgenomen. In deze versie is de wet in september jl. in werking getreden. Zij werd niet door president Goulart ondertekend, doch aangezien deze evenmin gebruik wenste te maken van zijn vetorecht, geschiedde de afkondiging volgens grondwettelijk voorschrift door de voorzitter van de Senaat. Uit protest tegen de wet nam

²⁾ Zie: „Neue Zürcher Zeitung” van 2 en 23 september 1962.

³⁾ Zie: „Conjuntura Econômica” van augustus 1962.

de Minister van Financiën, Moreira Salles, ontslag ⁴⁾.

De onzekerheid over het lot van het wetsontwerp had medio 1962 een sterke teruggang van de buitenlandse investeringen ten gevolge. Het verslechterde investeringsklimaat gaf de regering van de Westduitse Bondsrepubliek aanleiding, de overheids garanties voor particuliere beleggingen in Brazilië drastisch te beperken.

Voor een land, welks economische ontwikkeling nog in zo belangrijke mate afhankelijk is van buitenlandse investeringen en kredieten, kan de geschetste gang van zaken zeer ongunstige repercussies hebben. In de periode 1955 t/m juni 1962 bedroegen de buitenlandse investeringen in machines en installaties in totaal \$ 517 mln., waarvan 43 pCt. uit de Verenigde Staten kwam en ruim 19 pCt. uit West-Duitsland; het Nederlandse aandeel beliep ongeveer 2 pCt. Het totale in Brazilië geïnvesteerde buitenlandse kapitaal werd onlangs geschat op ongeveer \$ 3,5 mrd., waarvan \$ 1,6 mrd. in basisindustrieën, \$ 960 mln. in andere industrietakken, \$ 640 mln. in het transportwezen en openbare nutsbedrijven en \$ 240 mln. in handels- en financiële ondernemingen. Het kapitaal van de automobiellindustrie is voor 69 pCt. in handen van buitenlandse ondernemingen, dat van de farmaceutische industrie voor 62 pCt., van de fabrieken voor automobiellonderdelen voor 57 pCt., van de machine-industrie voor 38 pCt. en van de chemische bedrijven voor 37 pCt. ⁵⁾.

Quo vadis?

Correspondenten van buitenlandse bladen hebben erop gewezen, dat de verkiezingen van 7 oktober jl. en het in januari a.s. te houden referendum wel eens belissend zouden kunnen zijn voor de toekomst van Brazilië. Nu Quadros bij de verkiezingen voor het gouverneurschap van de staat São Paulo is verslagen door zijn rechtsgeoriënteerde rivaal Ademar de Barros is de rol van de ex-president in de Braziliaanse politiek wellicht voorgoed uitgespeeld.

In de komende maanden zal moeten blijken, of de weerstand tegen de noodzakelijke hervormingen kan worden overwonnen. Zowel bij het verzet tegen ingrijpende hervormingsmaatregelen als bij de nationalistische houding t.a.v. het buitenlandse kapitaal hebben vermoedelijk electorale overwegingen een belangrijke rol gespeeld. Zeer urgent is de uitvoering van een ontwikkelingsplan voor N.O.-Brazilië. In het raam van de „Alliance for Progress” hebben de Verenigde Staten hiervoor een bedrag van \$ 131 mln. beschikbaar gesteld.

In de praktijk zal het weinig uitmaken, of de hervormingsmaatregelen worden tot stand gebracht door een president met ruime bevoegdheden, dan wel door een parlementair kabinet. Hoofdzaak is, dat Brazilië een regering krijgt, die zich met verantwoordelijkheidsgevoel wijdt aan de oplossing van 's lands economische en sociale problemen ⁶⁾. Is dat het geval dan verdient Brazilië de naam: land van de toekomst. Blijven hervormingen uit, dan kunnen chaotische toestanden ontstaan.

's-Gravenhage.

Drs. M. DEN ADMIRANT.

⁴⁾ Zie: „Wirtschaftsbericht Deutsche Überseeische Bank” van september 1962.

⁵⁾ Zie: „Brazilian American Survey”, no. 16, 1961-1962.

⁶⁾ Zie: „Neue Zürcher Zeitung” van 23 september 1962. Volgens de „New York Times” van 20 oktober jl. heeft President Goulart, nu de verkiezingen achter de rug zijn, de vrije hand om de economische en sociale hervormingen tot stand te brengen. Het blad acht het vrijwel zeker dat bij het plebisciet van 6 januari 1963 de presidentiële bevoegdheden zullen worden hersteld.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Dat De Nederlandsche Bank sedert de herfst van vorig jaar vrij geregeld op de valutamarkt intervenueert was de waarnemers van geld- en valutamarkt vanzelfsprekend niet ontgaan. Over de achtergronden van de politiek was echter maar weinig bekend. Dank zij buitenlandse publicaties echter weten wij hier thans iets meer van. Tussen de Verenigde Staten en ons land werd reeds in juli 1961 overeenstemming bereikt, welke ertoe leidde, dat De Nederlandsche Bank de Amerikaanse Schatkist in september 1961 f. 50 mln. ter beschikking stelde. Aanvankelijk belegde deze het geschapen creditsaldo in Nederlands schatkistpapier, hetgeen ook tot uitgang kwam in de onderaan de weekstaat geplaatste aantekening terzake van het bedrag aan schatkistpapier, waarin guldenssaldo's van buitenlandse publieke financiële instellingen zijn belegd. Deze transactie verschafte de basis, die het de Verenigde Staten mogelijk maakte, zowel op de contante als op de termijn-guldensmarkt in te grijpen. Het doel was het agio op termijnguldens zodanig te verkleinen, dat de termijnmarge in grotere harmonie zou komen met de in ons land en de Verenigde Staten heersende rentevoeten. Ongewenste korte kapitaalbewegingen tussen beide landen zouden hierdoor kunnen worden tegengegaan.

Eerst in januari 1962 is De Nederlandsche Bank voor rekening van de United States Treasury tot aankoop van termijndollars (= verkoop van termijnguldens) overgegaan, welke transacties volgens het „Monthly Review” van de Federal Reserve Bank of New York in februari een hoogte van \$ 20,8 mln. hebben bereikt. Door dit ingrijpen zijn de Nederlandse uitzettingen der banken in het buitenland vergemakkelijkt, omdat de dekking op de termijnmarkt van deze uitzettingen minder hoge kosten medebracht. Met de verkrapping, die omstreeks midden februari op de Nederlandse geldmarkt ontstond is de interventie gestaakt, waarna de lopende contracten op de vervalddag zijn afgewikkeld.

In juni jl. is de interventiepolitiek op een nieuwe grondslag geplaatst. Tussen de Federal Reserve Bank of New York — die inmiddels niet meer als Agent van de Treasury, doch voor eigen rekening is gaan optreden — en De Nederlandsche Bank werd een stand-by swapovereenkomst gesloten, waarbij elk dezer banken zich bereid heeft verklaard tot een zeker bedrag eigen valuta te wisselen in vreemde valuta. De Federal Reserve kon daardoor een tegoed in guldens bij De Nederlandsche Bank verkrijgen en deze een dollartegoed bij de Federal Reserve. Van de geschapen mogelijkheid is aanstonds gebruik gemaakt. In juni stroomden in verband met de koersdalingen op de effectenbeurzen middelen van de Verenigde Staten naar Nederland. Gewoonlijk zou dit resulteren in een dollaraanbod op de Nederlandse valutamarkt, waardoor de dollarkoers zou dalen en De Nederlandsche Bank op een bepaald moment automatisch als koper in de markt zou verschijnen. De Federal Reserve heeft nu op haar tegoed bij De Nederlandsche Bank getrokken en dus guldens ter beschikking gesteld, waartegenover dollars werden verkregen. Zou onze Centrale Bank haar dollartegoeden hebben zien stijgen, dan zou zij ingevolge haar traditionele politiek voor deze dollars goud hebben gekocht. De interventie van de Federal Reserve heeft dit voorkomen. Nader-

hand is een kapitaalstroom uit Nederland naar de Verenigde Staten ontstaan, die de Federal Reserve in de gelegenheid heeft gesteld de opgenomen guldenskredieten terug te betalen.

Recentelijk is De Nederlandsche Bank nog enkele malen in de valutamarkt opgetreden, waarin men evenzeer uitingen van de moderne manipulatiepolitiek van de centrale banken moet zien om een evenwichtiger ontwikkeling op de valutamarkten te verzekeren. De binnenlandse geldmarkt ondervindt van dit optreden eveneens de gevolgen. Aan- en verkoop van valuta door de Centrale Bank werkt immers in de guldenssfeer verkrappend en verruimend.

Kapitaalmarkt.

Het prospectus van de lang verwachte K.L.M.-emissie is verschenen. Het gaat thans om f. 125 mln., waarvan reeds f. 60 mln. is geplaatst. Op het publiek wordt derhalve een beroep van f. 65 mln. gedaan. De rente is 4½ pCt., de looptijd 10 jaar en de Staat is volledig garant. Verder heeft de President van Koninklijke/Shell verklaard, dat de winst van dit concern over 1962 vermoedelijk £ 200 mln. zal gaan bedragen. De resultaten zijn weer stijgende.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	27 dec. 1961	H. & L. 1962	26 okt. 1962	2 nov. 1962
Algemeen	410	431 — 295	307	315
Intern. concerns	566	594 — 384	301	416
Industrie	366	396 — 292	131	304
Scheepvaart	184	186 — 126	229	133
Banken	253	270 — 223	134	229
Handel enz.	160	171 — 129	134	136

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 126,70	f. 134,10	f. 140,70
Philips G.B.	f. 246,10	f. 126,70	f. 132,60
Unilever	f. 189,70	f. 120,40	f. 123
Robeco	f. 252,50	f. 191	f. 193
Hoogovens, n.r.c.	776	469	489½
A.K.U.	404¾	337½	345½
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	1.070	680	695
Zwanenberg-Organon	1.024	761½	760
Interunie	f. 228	f. 168	f. 171,50
Amsterd. Bank	396	359	359

New York.

Dow Jones Industrials	731	569	605
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,12	4,35	4,33
Aand.: internationalen a)	2,83 b)		3,52
lokalen a)	3,55 b)		4,17
Disconto driemaands schatkist- papier	1¾	1¾	1¾

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.
b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

Het

kostbaarste dat een tijdschrift bezit, is de onafhankelijkheid van de redactionele inhoud.

Er ontbreekt nog één specialist aan Uw bedrijf....

Geen onderneming met oog voor verantwoorde bedrijfsvoering zal het belang van specialisten willen ontkennen. Toch missen vele ondernemingen de hulp van een economisch-pensioenadviseur, die terzake van alle facetten op zijn gebied deskundig is.

Een feit is, dat in de premie voor de pensioenregeling een marge voor een tussenpersoon ingecalculerd is. De verzekeringnemer heeft het - geldswaardige - recht, de economisch-pensioenadviseur als tussenpersoon aan te wijzen.

Door deze aanwijzing ontvangen de belanghebbenden die voortdurende, juridisch- en economisch-deskundige bijstand* waarop zij recht hebben.

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin
Economische Pensioenadviseurs
Rubensstraat 89 - Amsterdam-Z.
Tel. 020-725410

* „De weg uit de pensioendoolhof” is op aanvraag gratis voor directies of fondsbesturen verkrijgbaar.

Het LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT vraagt

1. voor de afdeling Visserij een

ACADEMISCH GEVORMDE ECONOOM

die belast zal worden met het economisch onderzoek ten behoeve van enkele takken van visserij. Enige jaren ervaring op dit gebied van het onderzoek is gewenst.

2. voor de afdeling Tuinbouw een

ACADEMISCH GEVORMDE ECONOOM

of een

LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

voor het verrichten van economisch onderzoek op het gebied van de groenteteelt.

~ Kennis van de tuinbouw is gewenst.

Voor beide functies gelden de volgende salariscgrenzen: f. 763,50 tot f. 1.216,50 evt. f. 1.396,50 per maand (excl. 4 pCt. huurcompensatie).

Brieven met volledige inlichtingen en vermelding van de functie waarnaar wordt gesolliciteerd naar Conradkade 175, Den Haag.

Bod gevraagd:

Economisch-Statistische Berichten, jrg. 1-45, 1916-1960, gebonden in originele banden. Jrg. 1961 en 1962 los.

Econ.-Stat. Maandbericht. 1936-1939 geb.

Econ.-Stat. Kwartaalbericht 1947, 1948 geb., 1949 los.

Br. onder nr. E.-S.B. 49-2, Postbus 42, Schiedam.

Voor reclame

kan men te veel

en ook

te weinig uitgeven.

De meeste mislukkingen zijn vaak het gevolg van het laatste

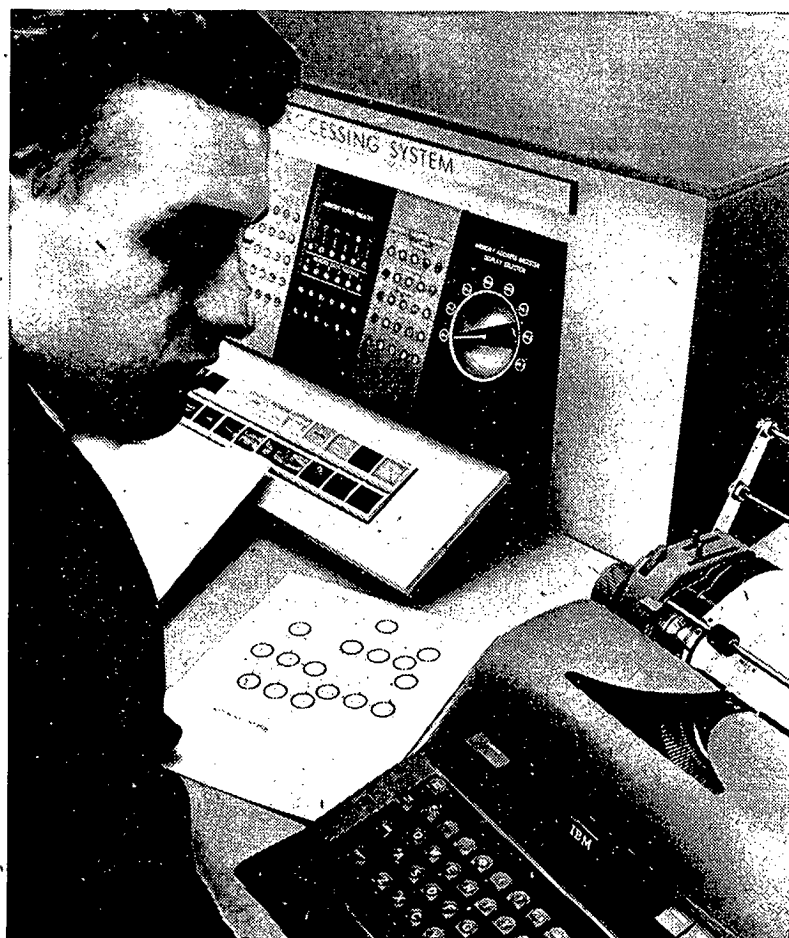
**Maak gebruik van
de rubriek**

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

DE IBM 1620 WIJST U DE WEG

Bij het bouwen van een brug of andere grote projecten worden vele uiteenlopende werkzaamheden verricht. Bepaalde werkzaamheden moeten na elkaar worden uitgevoerd, terwijl andere gelijktijdig kunnen aanvangen.

Grafisch kan een netwerk worden samengesteld, waarin de gelijktijdigheid en volgtijdigheid van de constructie-werkzaamheden is aangegeven. In dit netwerk is een „kritiek pad“, waarop al die werkzaamheden liggen die niet langer mogen duren dan is voorzien zonder de opleveringsdatum te overschrijden.

Een IBM 1620 kan dit „kritieke pad“ snel bepalen, terwijl tevens van de werkzaamheden die hierop niet voorkomen aangegeven kan worden hoeveel speelruimte er is.

U kunt gratis beschikken over een kant en klaar programma, waardoor tijdrovende voorbereidingen komen te vervallen. De IBM 1620 staat op basis van een uurtarief te uwer beschikking in ons Service Bureau te Amsterdam.

De medewerkers van onze Afdeling Toegepaste Wetenschappen zullen u gaarne nader voorlichten over deze en andere toepassingen:

Internationale Bedrijfsmachine
Maatschappij N.V.,
Afdeling Toegepaste Wetenschappen,
Postbus 9999, Amsterdam.
Telefoon 020 - 15 03 64.

IBM 1620

Op het bureau van een kath. werknemersvakorganisatie te Den Haag is plaats voor een

JONG ECONOOM

wiens taak o.m. zal bestaan in het uitbrengen van adviezen over algemene economische problemen (loonpolitiek, E.E.G.) en het doen van bedrijfseconomische onderzoeken m.b.t. een aantal bedrijfstakken en ondernemingen.

Positieve instelling ten opzichte van en belangstelling voor de problemen van de vakbeweging is vereist.

Brieven onder nr. E.-S.B. 49-1, Postbus 42, Schiedam.

HERSTELBANK

De **Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel N.V.**

vraagt voor haar

afdeling **ECONOMISCH ONDERZOEK**

JONG ECONOOM

met belangstelling voor de ontwikkelingsproblemen van het Nederlandse bedrijfsleven in het binnen- en buitenland.

Schriftelijke sollicitaties te richten tot de afdeling Secretariaat, Willem Frederiklaan 5, 's-Gravenhage.

NMB-BELEGINGSBOEKJES

vormen voor de zakenman én voor de particulier een goede en veilige belegging van (tijdelijk) vrijkomende middelen.

PERSOONLIJKE LENINGEN

daarentegen bieden een goede mogelijkheid gelden te verkrijgen welke nodig zijn voor aanschaffingen in de particuliere sfeer.

Vraagt inlichtingen bij een van de 148 vestigingen in Nederland van de

M b 34

NEDERLANDSCHE MIDDENSTANDBANK N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Herengracht 580

De Oranjekalender van Pro Juventute voor het eerst helemaal in kleuren.

In een rijke verscheidenheid van grote foto's toont de kalender U alle leden van het Koninklijk Gezin, die de jeugd een zo warm hart toedragen.

Bestel de kalender en doe het van harte. Een feest van kleuren ten bate van kinderen, die extra zorg nodig hebben. Sieraad én weldaad.

Verkrijgbaar bij alle Pro Juventute verenigingen en haar verkoopadressen: f 2.90 (verzoek voor toezending per post f 0.30 extra). Waar niet verkrijgbaar volgt toezending per post na ontvangst van genoemd bedrag op postgiro 51 74 00 van:

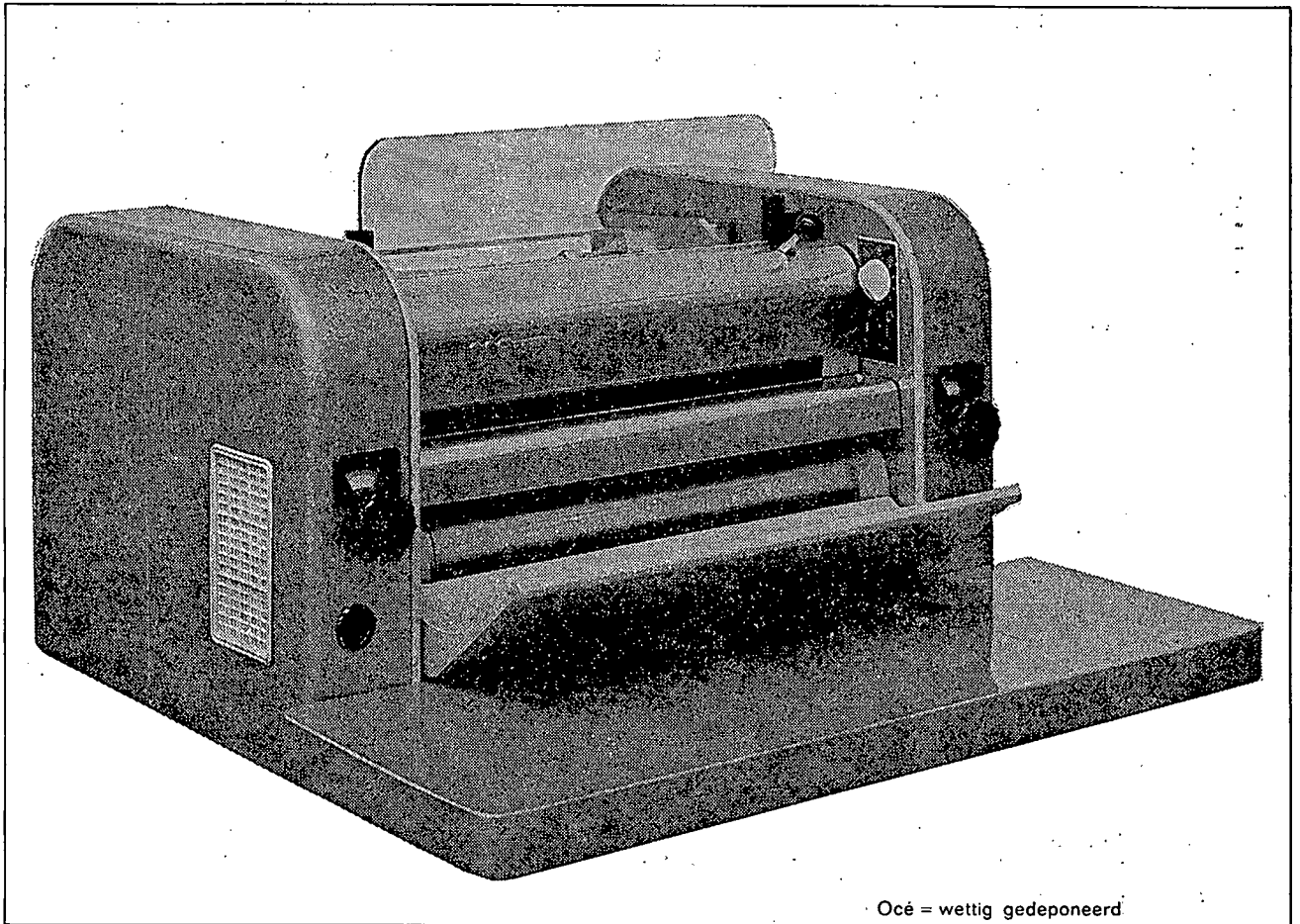
Kalenderactie Pro Juventute
postbus 7101 - Amsterdam zuid.2
telefoon (020) 79 09 49

**PRO JUVENTUTE
ORANJE
KALENDER 1963**

*hart tegen hard:
tal van
kinderen
hebben extra zorg
nodig*

meer informatie betekent hogere prestatie

Océ = wettig gedeponneerd

Enkele gegevens over de 'Océ'-125-combine

Werkbreedte	43 cm.
Snelheid	regelbaar van 0,1-6 m/min. (6-360 m/h). De lichtdruksnelheid is afhankelijk van de transparantie of het reflectievermogen van het origineel en van de lichtgevoeligheid van het diazomateriaal.
Elektrische aansluitwaarde	220 volt wisselstroom, 50 perioden; 3 kVA.
Afmetingen	hoogte 56 cm, breedte 82 cm, diepte 117 cm.
Gewicht	153 kg

Het is mogelijk uw medewerkers beter te informeren, door betere en snellere circulatie van knipsels, inkomende post, interne rapporten enz.

Maak er met een 'Océ'-lichtdrukapparaat snel een goede kopie van!

Er is een apparaat afgestemd op iedere noodzakelijke hoeveelheid kopieën.

Vraag uitvoerige inlichtingen over een voor u geschikt 'Océ'-apparaat aan

Chemische fabriek L. van der Grinten n.v.
Venlo

océ 125 combine

CENTRAAL BEHEER

Instelling van onderlinge VERENIGINGEN voor VERZEKERING EN DIENSTVERLENING ten behoeve van het bedrijfsleven.

PENSIOEN-RISICO:

collectieve ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering.

BRAND-RISICO:

brand- en bedrijfsschadeverzekering van industriële en andere objecten.

MOLEST-RISICO:

verzekering tegen oorlogsschade, stormschade en andere risico's.

VERVOER-RISICO:

transportverzekering van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

WET-RISICO:

bedrijfs-w.a.-verzekering, motorrijtuigverzekering, ongevallenverzekering voor inzittenden van automobielen.

**VERENIGING
VOOR CENTRALE
ELEKTRONISCHE
ADMINISTRATIE
(C.E.A.):**

loon-, voorraad-, debiteurenadministratie, facturering enz. met behulp van elektronische apparatuur.

Geniet de voordelen van aansluiting bij deze verenigingen.

**Onderling
kosten
dragen
betekent
kosten
besparen**

**CENTRAAL
C.B.
BEHEER**

BOS EN LOMMERPLANTSOEN 1 AMSTERDAM-W. TEL. 134971 - POSTBUS 8400